

**SPRÁVA ZO IV. SLOVENSKEHO FILOZOFICKÉHO
KONGRESU *IDENTITA – DIFERENCIA***

V päťročnom odstupe od predchádzajúceho sa v Smoleniciach v dňoch 13. – 15. septembra konal 4. *slovenský filozofický kongres* pod názvom *Identita – diferencia*. V rámci kongresu sa na Smolenickom zámku konala i konferencia *Subjektivita/intersubjektivita* ako 6. ročník *Bratislavských filozofických dní*, nesúca sa v duchu vzájomnej spolupráce dvoch grantových projektov Filozofických ústavov Slovenskej akadémie vied a Akadémie vied Českej republiky. V siedmich sekciách kongresu sa rokovalo na témy: *Rovnaké a iné* (1. sekcia), *Reflexie sociálnych, politických a kultúrnych aspektov identity a diferencie* (2. sekcia), *Identita a existencia v analytickej filozofii* (3. sekcia), *Problémy identity a diferencie vo feministickej filozofii* (4. sekcia), *Reflexie etických aspektov identity a diferencie* (5. sekcia) a napokon *Subjektivita/intersubjektivita* (6. sekcia, druhý a tretí deň kongresu 7. sekcia ako konferencia 6. ročníka BFD). Kongres sa konal pod záštitou Medzinárodnej federácie filozofických spoločností (FISP) za prítomnosti člena Výkonného výboru federácie Dr. Jacoba Dahla Rendtorffa z Dánska.

Ako prvý vystúpil s plenárnou prednáškou *Kultúry ako konfrontácie hraníc* František Novosád, garant kongresu. Vo svojom príspevku uvažoval o tom, že ak chceme adekvátne opísať súčasnú spoločenskú situáciu, tak musíme ísť cestou identifikácie toho, ako sa mení konfigurácia a základný status spoločenského poriadku, ktorý fundamentálnym spôsobom podmieňuje ľudské správanie a samotnú orientáciu vo svete. Na fenoméne hranice a jeho možných významov F. Novosád ukázal, ako rôzne možno definovať kultúru; zamerl sa najmä na analýzu hranice v zmysle kvality a relácie.

V poradí druhá plenárna prednáška s názvom *Koncepty rodovej identity v súčasnej feministickej filozofii* odznela z úst Zuzany Kiczkovéj. Z. Kiczková predstavila tri možné pohľady na problém rodovej diferencie, opierajúc sa pritom o tri prúdy feminizmu, ktoré zohrali pri konštituovaní rodovej diferencie významnú úlohu: humanistický feminizmus, feminizmus rodovej diferencie a postštrukturalistický feminizmus.

Poobede sa začalo rokovanie v sekciách. Podobne ako v minulých rokoch na konferenciách výročných stretnutí SFZ pri SAV aj teraz sme sa mohli stretnúť s viacerými zaujímavými a podnetnými príspevkami. Poslucháči mali možnosť konfrontovať vlastné filozofické presvedčenie s myšlienkami, ktorým nechýbala ani originalita, ani istá dávka provokatívnosti, čo nakoniec občas viedlo až k búrlivým diskusiám. Tematicky boli príspevky skutočne rôznorodé. Len v krátkosti spomeňme problém genézy mnohého z Jedného, ktorý podrobil kritike Teodor Münz, Marxovu recepciu subjektivity, intersubjektivitu a objektivity, o ktorej uvažoval Juraj Halas zo sekcie *Rovnaké a iné*, v sekcii *Subjektivita/intersubjektivita* príspevok Branislava Motýľa venovaný konceptu hermeneutickej skúsenosti u Gadamera vo vzťahu k motívu Druhého (človeka), veľmi zaujímavý a v diskusii z viacerých strán pertraktovaný príspevok Mariána Gliganiča o zrkadlení vlastnej subjektivity v kontakte s druhým, problém normality a intersubjektívneho konfliktu, ako

ho načrtol Alfred Schütz, prednesený Michalom Zvaríkom, úvaha nad tým, či eidetické poznanie, docielené jednotlivým subjektom, a teda podozrivé zo „subjektívnosti“, môže zakladať intersubjektívne platné poznanie, ktorú vystavala D. Mikeska-Kycia najmä z elementov myslenia R. Ingardena. V súvisi s dvoma kratšími, jednodňovými sekciami, analytickou a feministickou, spomenieme vystúpenie B. Geistovej-Čakovskej s príspevkom venovaným komplikáciám, ktoré vnáša do logicko-sémantickej koncepcie synonymie pragmatický pohľad, a vstup garantky kongresu Mariany Szapuovej venovaný revízii názorov J.-J. Rousseaua na vzťah medzi pohlaviami a na všeobecnú koncepciu ľudskej prirodzenosti predloženú feministickou filozofkou M. Wollstonecraft.

Druhý rokovací deň otvorilo slávnostné udelenie čestného členstva SFZ pri SAV profesorovi Janovi Zouharovi z Masarykovej univerzity v Brne. Nasledovali tri plenárne prednášky, z ktorých prvú predniesla francúzska filozofka, špecializujúca sa na raný stoicizmus a kynizmus, Suzanne Husson (Université Paris IV – Sorbonne) pod názvom *Inakosť a autarkia bytia u Platóna*. Zámerom S. Husson bolo ukázať, že autarkické ponímanie ľudskeho bytia je iluzórne a že odvodzovanie autenticity výlučne z tejto premisy je neudržateľné. Na základe Parmenidovho konceptu bytia ako Jedného ukázala, ako tento predsudok v kolíske filozofického uvažovania vzniká. Aby sa jej podarilo ukázať pochybnosť tohto predsudku, využila dialóg *Sofista*, v ktorom Platón kritizuje Parmenidov monizmus a do hry priberá Iné ako základný rod inteligibilného bytia. Po S. Husson prišiel s druhou plenárnou prednáškou Bernhard Waldenfels z bochumskej Ruhr – Univerzität. B. Waldenfels predstavoval nepochybne najväčšie lákadlo tohtoročného kongresu. Tento významný súčasný fenomenológ sa vo svojom príspevku *Na mieste druhého* zamýšľal nad pôvodnou formou zastúpenia jedného človeku druhým. Na základe Levinasových úvah o formách zastúpenia (substitúcie) uvažoval o etickom momente substitúcie jedného človeka druhým, keď svojím konaním nereagujeme na vlastné zámery a priania, ale sa od nich odosobňujeme a konáme pre druhého. Ako príklady faktického vyjadrenia tejto fundamentálnej formy substitúcie profesor Waldenfels uviedol zastúpenia vo forme právneho zástupcu, terapeuta, prekladateľa, svedka a výskumníka. Poslednú plenárnu prednášku *Ethnos, demos, nation – k realite politických konštruktov* predniesol profesor Georg Kohler (Zürichská univerzita). G. Kohler sa zamýšľal nad tým, či sú pojmy ethnos, demos a nation analyzovateľné aj inak, nielen ako elementy ideologickej nadstavby, resp. faktory sémantickej oblasti, cez prizmu ktorých interpretujeme svet. Diskutabilné je podľa neho i samotné kladenie takejto otázky.

Po spomínaných plenárnych prednáškach sa k slovu dostali opäť príspevky jednotlivých sekcií. Opäť spomenieme len niektoré. V sekcii *Subjektivita/intersubjektivita* BFD sme si hneď na začiatku mohli vypočuť veľmi zaujímavú prednášku Martina Muránskeho o pojme identity ako jednom zo základných významov toho, čo možno rozumieť pod bytím, v myslení Martina Heideggera z obdobia napísania *Bytia a času*. V tejto sekcii neskôr odprezentovala svoj príspevok i Milena Fridmanová. Predstavila auditóriu problém identity a diferencie na základe divadelného paradoxu. Snažila sa poukázať na dve hraničné interpretácie hereckého výkonu: Platónovu a Diderotovu – a to herecký výkon, ktorý je hercom osobne prežívaný, a práve preto autentický, a opačný názor, tvrdiaci, že

autentický herecký výkon spočíva práve v úplnom odosobnení sa od hranej roly. Na základe tejto analógie uvažovala aj o paradoxe ľudskej identity. Rovnako inšpiratívny bol príspevok Petra Urbana venovaný možnosti prekročenia klasického vnímania spolu-bytia. Toto prekročenie vykreslil ako prechod od intersubjektivity k interanimalite. Tento posun podľa P. Urbana zároveň rozširuje pochopenie intersubjektivity ako takej. Zaujímavé príspevky sme si mohli vypočúť i v 2. sekcii; spomeňme napríklad prednášku Matúša Porubjaka, ktorý sa zamýšľal nad tým, ako sa v archaickom Grécku uvažovalo o identite a diferencii, konkrétne na príklade priateľstva. Z ďalších prednášok reflektujúcich politický, sociálny či kultúrny aspekt identity a diferencie spomenieme analýzu kozmopolitizmu v súvisi s predstavou pohostinného mesta, mesta-útočiska, ktorú predniesol J. D. Rendtorff, vychádzajúc z Derridovej spisby. O. Sisáková predstavila štruktúrovanie spoločenského priestoru signifikantnými diferenciami podľa P. Bourdieua. V etickej sekcii sa pozornosť sústredila najmä na dva tematické okruhy: 1. na tému seberealizácie (Z. Plašienková), sebautvárania (M. Mazag) sebaintepretácie (L. Bohunická) a 2. na témy bioetiky a medicínskej etiky (A. Hudecová, J. Koišová, E. Smolková). Odznelo mnoho ďalších zaujímavých problémov predstavených slovenskými, českými a poľskými kolegami. Druhý deň kongresu prišiel vzácny hosť český filozof Jan Šebestík, známy odborník na filozofiu B. Bolzana.

Posledný deň kongresu sa rokovalo už iba v dvoch sekciách. Zaujímavé a do diskusie ako stvorené boli polemické názory Eleny Matějkovej na ľudskú prirodzenosť a na možnosti jej manipulácie. Na tento problém, i keď v inej sekcii, kriticky nadviazala Jana Tomašovičová, keď sa na základe interpretácie Heideggerových úvah o seba porozumení a ek-sistencii pokúšala ukázať zradnosť súčasných reinterpretácií ľudskej bytosti za účelom napríklad génových manipulácií.

Na záver chceme poďakovať organizátorom kongresu za jeho bezproblémový priebeh a výbornú atmosféru. Smolenický kongres bol skvelou filozoficko-výskumnou, ako aj spoločenskou udalosťou. Mnoho mysliteľov preukázalo vlastný bádateľský potenciál, čím prispeli k plodným debatám a určite i k vzájomným inšpiráciám. V súlade s úvodnými slovami F. Novosáda môžeme konštatovať, že filozofia na Slovensku žije, a dokonca neustále rastie. Smolenický kongres bol toho dôkazom.

Tomáš Piskáček